

УДК 330.14

Бельтюков Є. А.
Мачинська М. О.

Одеський національний політехнічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ПРОДУКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ОСНОВНИХ ФОНДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розкрито проблеми модернізації та реструктуризації основних фондів, зокрема дефектоскопних, ремонтних та вантажних вагонів залізничного транспорту, ремонтного відділення Укрзалізниці Одеської дистанції колії № 1. Визначення ролі та завдання інноваційного розвитку залізничного транспорту на сучасному етапі ринкових відносин. Проаналізовано причини виникнення такої ситуації. Та, як результат, запропоновано шляхи вирішення цих проблем за допомогою лізингу та прискореної амортизації, а також зміни і доповнення до відповідних законодавчих актів України.

Ключові слова: основні фонди, залізничний транспорт, інновації, інноваційні підходи, Укрзалізниця, ефективність.

Постановка проблеми. Розширення торговельно-економічних зв'язків з країнами близького та далекого зарубіжжя, інтеграція України у світове господарство, подальший розвиток галузей національної економіки призводить до поступового зростання перевізної роботи всього транспортного комплексу, зокрема – залізничного транспорту. Рівень та якість транспортного обслуговування набуває особливого значення в нових умовах функціонування суб'єктів господарювання та є визначальним фактором конкурентоспроможності залізниць на ринку транспортних послуг.

Залізничний транспорт найбільш капіталомістка підгалузь транспортного сектору економіки і потребує значних інвестицій як для забезпечення високої якості перевізного процесу, так і для інноваційного оновлення основних фондів залізниць.

Витрати на забезпечення перевізного процесу та на відновлення основних фондів залізниць характеризуються значними обсягами та мають досить складну структуру, що створює певні проблеми технологічного переоснащення залізничної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку інвестиційного забезпечення економіки країни, та залізничного транспорту зокрема, присвятили свої праці: І.М. Аксьонов, О.О. Бакаєв, В.П. Ільчук, Ю.Ф. Кулаєв, М.В. Макаренко, Є.М. Сич, Ю.М. Цветов, Ю.М. Федюшин, В.Л. Дикань, В.О. Зубенко та інші. Але досі залишаються невирішеними проблеми ефективного відтворення парку вагонів, не в повному обсязі визначенні теоретичні основи інноваційно-інвестиційних принципів та організаційно-економічні фактори інвестиційного забезпечення.

Питанню інноваційного розвитку залізничного транспорту присвячено багато наукових праць. В.Л. Дикань, В.О. Зубенко зазначають, що інноваційна складова надає можливість підвищити конкурентоздатність залізниць та гарантуватиме стабільні високі темпи економічного зростання. Ввівши поняття внутрішніх потреб, автори стверджують, що інноваційна діяльність залізничного транспорту покликана задовольняти такі з них: підвищення якості, надійності та безпеки транспортних послуг; удосконалення автоматизації та механізації перевізного процесу, впровадження основних фондів нового покоління; розвиток інформаційного забезпечення залізниці та ін. [1, с. 112]. Дейнека О.Г. бачить програму інновацій залізничного транспорту в розвитку широкого спектру науково-дослідних робіт, які спрямовані на практичне впровадження новітніх ідей, забезпечення своєчасного планування науково-дослід-

ницької діяльності разом з фахівцями зарубіжних країн, дозволять забезпечити підвищення якості робіт, розширення спектра технічних засобів, підвищити безпеку руху. Крім того, основним напрямом інноваційних проектів вважає сертифікацію послуг залізничної галузі [2, с. 54-55].

У монографії М.І. Данька, В.Л. Диканя, Л.Л. Калініченко «Підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту в умовах інтеграційних процесів» запропоновано концепцію взаємодії промислових підприємств Укрзалізниці і промислових підприємств з випуску продукції для залізничного транспорту, що передбачає інноваційне співробітництво [3]. В публікації В. Ільчука, Н. Богомолової, І. Сидоренко «Інновації в підвищенні технологічного рівня транспорту» автори акцентують, що «інноваційний розвиток транспортної галузі має забезпечити статус України як великої транзитної держави шляхом створення європейського рівня системи сервісного обслуговування пасажирів, технічного оновлення рухомого складу всіх видів транспорту, впровадження інформаційних технологій, машин та механізмів для будівництва об'єктів інфраструктури, впровадження прогресивних технологій перевезень, вдосконалення нормативно – правової бази транспортно-дорожнього комплексу». Приводиться досвід зарубіжних країн світу, які давно використовують новітні технології, що дозволило їм збільшити ефективність своєї діяльності за всіма напрямками [4, с. 30-36]. У статті російських вчених І.Н. Дєдова та І.В.Бессонова також наголошується на необхідності інноваційного розвитку галузі, розглянуті принципи формування системи управління інноваційною діяльністю та запропонована інноваційно-інвестиційна програма [5, с. 57-59].

При здійсненні інноваційної діяльності на залізничному транспорті актуальним постає питання визначення інноваційної стратегії розвитку підприємства. Тому заслуговує на увагу дисертація І.В. Воловельської «Вибір оптимальної інноваційної стратегії підприємств залізничного транспорту», в якій розглядається проблема підвищення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту на підставі вибору оптимальної інноваційної стратегії, що здійснюється за допомогою запропонованою авторкою методики оцінки їхнього інноваційного потенціалу [6]. О.М. Синікова у своїй дисертації «Планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту» розглядає проблему успішного функціонування залізничних підприємств, забез-

печення їх високої конкурентоспроможності на підставі складання науково обґрунтованих планів інноваційного розвитку [7]. М. Стасишен, О. Ярмоліцька обґрунтовують шляхи інноваційного відтворення основних засобів залізничного транспорту України за допомогою використання світових досягнень [8, с. 43-46].

Також розглядаємо закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 [9, с. 21]. Проте науково-технічний процес обумовлює необхідність постійного удосконалення галузі залізничних перевезень на базі сучасних економічних і організаційних заходів та новітніх наукових підходів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розглянувши останні дослідження, публікації та використавши інформацію, представлену Одеською дистанцією колії № 1, можна стверджувати, що проблема управління інноваційним розвитком основних фондів на Укрзалізниці потребує подальшого розгляду з метою пошуку їх вирішення в сучасних умовах господарювання та тією ситуацією, що склалася в Україні.

Мета статті. Головною метою статті є аналіз, дослідження та обґрунтування сучасних шляхів вирішення проблем управління інноваційним розвитком основних фондів Укрзалізниці у сучасних умовах економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах економічного розвитку України будь-яке підприємство повинно прагнути до підвищення ефективності використання своїх основних виробничих фондів. Це є запорукою збільшення вироблення продукції, що в кінцевому підсумку веде до збільшення доходів, а, отже, до підвищення рівня рентабельності. Тому проблема максимальної ефективності основних фондів повинна стати однією з ключових для будь-якого підприємства. Крім того, при ефективному використанні основних фондів знижується потреба в них, що веде до економії, тобто мінімізації виробничих витрат, а це у свою чергу знову-таки впливає на підвищення рівня рентабельності.

Розглядаючи інноваційний розвиток як необхідну складову економіки України, перш за все необхідно звернути увагу на значення терміну «інновація», який був введений в науковий обіг І. Шумпетером і Г. Меншем, і в буквальному перекладі означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або в новому виді виробу». У ширшому розумінні до інновацій відносять процедури і засоби, за допомогою яких наукові відкриття реалізуються у соціальних та економічних нововведеннях.

І. Шумпетер досліджував основні поняття теорії інноваційних процесів і виділив 5 типів інновацій:

- випуск нової або істотно поліпшеної продукції;
- освоєння нових видів техніки і технологій;
- завоювання або створення нових ринків збуту;
- відкриття нових або отримання доступу до вже існуючих джерел сировини;
- створення нової промислової організації (наприклад, забезпечення монополії підприємства або позбавлення підприємства-конкурента такого статусу) [10].

Нововведення розглядалися як зміна технологій і управління, нові комбінації використання ресурсів. При цьому І. Шумпетер підкреслював роль підприємця в інноваційному процесі. Він вважав, що підприємець є сполучною ланкою між винаходом і нововведенням [11, с. 62].

Стійкий та динамічний розвиток основних фондів Укрзалізниці можливий лише при впровадженні інновацій. Головним в інноваційній діяльності є управління зазначеним процесом. Якщо в сучасних умовах залучати інвестиції стає простіше, то для запровадження інновацій необхідний системний підхід фахівців з економіки, техніки й технології, які здатні виявити світові інноваційно-технічні та технологічні досягнення в галузі основних фондів Укрзалізниці, спрогнозувати їх подальший розвиток. Управління інноваціями особливо важливе на державному рівні. Президентом України було видано указ про затвердження «Положення про Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України» № 437 від 8 квітня 2011 року, згідно з яким це агентство визнається центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки України. На державному рівні передбачені такі пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2011–2021 роки:

- 1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- 2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;
- 3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- 4) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- 5) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- 6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- 7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

Для активізації інвестиційних процесів на залізничному транспорті вирішальне значення мають такі заходи [12]:

- розвиток механізмів державних гарантій, підвищення координуючої ролі, а також збільшення обсягів державних інвестицій;
- концентрація інвестиційних ресурсів (державних та галузевих) та їх раціональне використання на ключових напрямках інноваційного розвитку залізничного транспорту;
- подальше удосконалення програмних завдань всебічної структурної перебудови економіки галузі на перспективу для чіткої орієнтації потенційних інвесторів у процесах інноваційного відновлення та розвитку транспортних підприємств;
- здійснення координації напрямів діяльності інвесторів та застосування нових ринкових схем та механізмів їхньої участі в інвестуванні інноваційних програм та проектів галузі;
- створення на залізничному транспорті сприятливого інвестиційного клімату для вітчизняних та іноземних інвестицій в усіх сферах – податковій, валютній, митному контролі та ін.;
- залучення комерційних банків до участі у фінансуванні тих об'єктів залізниць, які орієнтовані на вирішення нагальних потреб підвищення їхніх експлуатаційних характеристик та безпеки руху;
- розробка привабливих для потенційних інвесторів інноваційних проектів, впровадження маркетин-

гових підходів до пошуку та залученню інвестиційних ресурсів, створення на рівні галузі додаткових стимулів для учасників інвестиційного процесу.

Таким чином, ми бачимо, що в Україні на державному рівні визначені органи управління процесами інноваційного розвитку. Також виявлені пріоритетні напрями цього розвитку. Ми бачимо, що транспортні системи – перші серед пріоритетних. Залізничний транспорт перебуває у державній формі власності. Це обумовлює можливість централізовано спрямовувати державні кошти на його розвиток. Також існує центральний орган управління – Укрзалізниця, який здатний вирішувати інтелектуальні проблеми галузі.

Ступінь зносу основних засобів в сфері залізничного транспорту становить: у господарстві електрифікації та електропостачання станом на 1.01.12 р. – 88,3% в господарстві сигналізації і зв'язку – 32,2%, в електровозному та тепловозному господарстві – 91%, існуючий парк вантажних вагонів – 88%. Залишкова вартість основних засобів залізничного транспорту складає 218 млрд грн [13].

Для основних фондів Укрзалізниці (з урахуванням стану зношеності основних фондів) пріоритетними напрямами управління інноваційною діяльністю мають стати: оновлення парку локомотивів, пасажирських та вантажних вагонів, колійної техніки, удосконалення ремонтної бази рухомого складу; розвиток високошвидкісного руху; забезпечення безпеки руху автомобільного і основних фондів Укрзалізниці на високошвидкісних магістралях; удосконалення системи управління перевізним процесом та транспортної логістики; відновлення власного транспортного машинобудування; розробка і впровадження інноваційних супутникових технологій; створення системи управління якістю послуг; створення сприятливих умов для залучення інвестицій, необхідних для оновлення та модернізації виробничо-технічної бази залізниць; приведення у відповідність до європейських стандартів та розвиток міжнародних транспортних коридорів; інтеграцію основних фондів Укрзалізниці України до європейської та світової транспортної системи.

Значна частина наявної інфраструктури і технічних засобів, що забезпечують їх функціонування, експлуатуються поза межами встановлених нормативних строків служби і є морально та фізично застарілими. При невисоких техніко-економічних параметрах, низькій надійності щодо експлуатації вони постійно потребують збільшення витрат на технічне обслуговування та ремонт, що здійснюється переважно за рахунок власних коштів залізниць.

На сьогоднішній день організаційно-економічний розвиток залізничного транспорту неможливий без активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. В умовах стрімкого розвитку нових технологій інвестиції виступають найважливішим способом забезпечення прогресивних структурних

зрушень в економіці, створенні нових конкурентоспроможних господарських систем, а також масової модернізації і реконструкції тих, що діють, врешті-решт вони є домінуючим чинником економічного зростання.

Головним напрямом інноваційного розвитку основних фондів Укрзалізниці України є створення, а у подальшому і удосконалення швидкісних, а згодом і високошвидкісних магістралей. Зазначені нововведення на залізничному транспорті будуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності основних фондів Укрзалізниці при перевезенні пасажирів та вантажів в порівнянні з автомобільним та авіаційним транспортом. У зв'язку з сучасним розвитком економіки в країні доцільно зберегти залізничний транспорт України у державній власності. Також потрібно приділити увагу розробленню та впровадженню науково-технічних досягнень для підвищення конкурентоспроможності основних фондів Укрзалізниці.

Висновки і пропозиції. Для вирішення проблем управління інноваційним розвитком на залізничному транспорті України потрібно терміново забезпечити: залучення інноваційних технологій, які пов'язані у першу чергу зі створенням високошвидкісних залізничних магістралей; удосконалення українського законодавства у сфері інноваційного розвитку основних фондів Укрзалізниці та механізми його реалізації; створення ефективної системи управління інноваційною діяльністю Укрзалізниці і розроблення програми інноваційного розвитку основних фондів Укрзалізниці.

Підсумовуючи викладене, можна зробити такі висновки:

1. Україна має всі умови для розвитку та впровадження інновацій, які можуть забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств залізничного транспорту в сучасних зовнішньоекономічних умовах.

2. Виробники інноваційної продукції серед проблем інноваційного розвитку виділяють на першому місці нестачу коштів і недостатність кредитів. Однак не все так однозначно. Необхідно враховувати той факт, що найбільш активним в отриманні наукових результатів є бізнес. Як правило, тут переваги надаються науковим дослідженням, які забезпечують високу ефективність вкладень. І відповідно чим вище рівень розвитку економіки країни, тим активніше в інноваційному процесі бере участь приватний бізнес. Сприяння зацікавленості вітчизняних підприємств залізничного транспорту можуть слугувати спеціальні умови – чітке законодавче регулювання діяльності, надання «податкових канікул» для підприємств та ін.

3. Збільшення фінансування інноваційних проєктів за рахунок державного бюджету. Тут необхідним є затвердження плану фінансування інноваційного сектору економіки з чітким розписом обсягів фінансування та видів інноваційної діяльності, на які буде спрямовано відповідне фінансування.

Список літератури:

1. Дикань В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств основних фондів Укрзалізниці: монографія / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – С. 194.
2. Дейнека О.Г. Інноваційно-інвестиційні підходи до розвитку галузі основних фондів Укрзалізниці / О.Г. Дейнека // Тези доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України», 2-7 червня 2008 р. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – С. 54-55.
3. Данько М.І. Підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств основних фондів Укрзалізниці в умовах інтеграційних процесів: монографія / М.І. Данько, В.Л. Дикань, Л.Л. Калініченко; Укр. держ. Академія заліз. транспорту. – Х.: УкрДАЗТ, 2010. – 167 с.
4. Ільчука В. «Інновації в підвищенні технологічного рівня транспорту / В. Ільчука, Н. Богомоліної, І. Сидоренко // КУЕТТ: зб. наук. пр. – К.: КУЕТТ, 2007. – Вип. 9. – С. 30-36. – (Серія «Економіка і управління»).

5. Дедова И.Н. Инновационный ресурс развития отрасли / И.Н. Дедова, И.В. Бессонов // Железнодорожный транспорт. – 2007. – № 11. – С. 57-59.
6. Воловельська І.В. Вибір оптимальної інноваційної стратегії підприємств основних фондів Укрзалізниці: дис. ... канд. екон. наук / І.В. Воловельська. – Х 2008. – 202 с.
7. Синікова О.М. Планування інноваційної діяльності на підприємствах основних фондів Укрзалізниці: дис. канд. екон. наук / О.М. Синікова. – Х., 2011. – 275 с.
8. Стасишен М. Інноваційні проблеми економічного розвитку залізниць України / М. Стасишен, О. Ярмоліцька // Економіст. – 2012. – № 11. – С. 43-46.
9. Закон України «Про пріоритетні напрями Інноваційної діяльності в Україні» від 8 вересня 2011 р. № 3716-6 // «Урядовий кур'єр» від 8.10.2011 р., № 186, с. 21.
10. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Шумпетер Й. – М., 1982. – С. 180, 369.
11. Головченко Т.М. Інноваційний розвиток як основний напрямок забезпечення конкурентоспроможності підприємства / Т.М. Головченко, Б.В. Рябошапка // Економічний простір: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – № 7. – С. 60-66.
12. Кірдіна О.Г. Методологічні аспекти інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного комплексу України: [монографія]. / О.Г. Кірдіна. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – С. 311-312.
13. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: www.ukrstat.gov.ua/.

**Бельтюков Е. А.
Мачинская М. А.**

Одесский национальный политехнический университет

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ ПРОДУКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ ФОНДОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Резюме

В статье раскрыты проблемы модернизации и реструктуризации основных фондов, в частности дефектоскопных, ремонтных и грузовых вагонов железнодорожного транспорта, ремонтного отделения Укрзалізниця Одесской дистанции пути № 1. Визначены роли и задачи инновационного развития железнодорожного транспорта на современном этапе рыночных отношений. Проанализированы причины возникновения такой ситуации. И, как результат, предложены пути решения этих проблем с помощью лизинга и ускоренной амортизации, а также изменения и дополнения в соответствующие законодательные акты Украины.

Ключевые слова: основные фонды, железнодорожный транспорт, инновации, инновационные подходы, Укрзалізниця, эффективность.

**Beltiukov E. A.
Machinska M. O.**

Odessa National Polytechnic University

INNOVATIVE APPROACHES OF THE PRODUCTIVE USE OF ENTERPRISES MAIN ASSETS

Summary

The article deals with the problems of modernization and restructuring of assets, including defectoscopy, repair of freight cars and railway transport, repair department UZ Odessa distance lines № 1. Defined roles and tasks of innovative development of rail transport at the present stage of market relations. Analyzes the causes of this situation. And as a result, proposed solutions to these problems through leasing and accelerated depreciation, and amendments to the relevant legislation of Ukraine.

Keywords: fixed assets, rail transport, innovation, innovative approaches, Railways, yeffektyvnost.

УДК 330.1:658

Мужеляк М. М.

Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено сутність програм з корпоративної соціальної відповідальності підприємств. Запропоновано власне визначення даного поняття. Визначено структуру програм з КСВ та її основні характерні ознаки.
Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, управління корпоративною соціальною відповідальністю, інструменти КСВ, програма з КСВ, машинобудівне підприємство.

Постановка проблеми. Аналізування показників діяльності машинобудівних підприємств дозволяє зробити висновок про низький рівень їх корпоративної соціальної відповідальності (далі – КСВ). Спричинено це відсутністю єдиного підходу

до розуміння КСВ, малим досвідом провадження соціально відповідальної діяльності, недостатністю фінансових ресурсів для реалізації окремих заходів з КСВ тощо. Організаційною перешкодою при цьому є відсутність на машинобудівних